

Facultat de Ciències Polítiques i Sociologia

Treball de Fi de Grau

Resum executiu

Títol: Els processos de gentrificació i turístificació a les Illes Balears

Autor: Joan Vicenç Cladera Salvà

Tutor: Xavier Bonal Sarró

Data: 20 de maig del 2021

Grau en estadística aplicada i sociologia

El debat sobre de la sobreocupació turística a les Illes no és nou. Però la irrupció tecnològica, a partir del 2010, de les plataformes peer-to-peer de lloguer vacacional -Airbnb, HomeAway o Booking entre d'altres- ha suposat la difusió del turisme més enllà dels nuclis de producció turística tradicionals i el trencament del pacte social respecte l'estancament del nombre de places turístiques. Inicialment el discurs envers el lloguer turístic era la democratització dels beneficis derivats del turisme, però amb el pas dels anys han sorgit moviments de protesta, com *Ciutat per a qui l'habita*. Un dels càntics de les manifestacions d'aquesta assemblea és "Ciutat per a qui l'habita, no per a qui la visita", fent palès el malestar dels ciutadans que es veuen obligats a desplaçar-se residencialment, tot cedint l'espai urbà als visitants.

L'objectiu d'aquest estudi és analitzar els desplaçaments residencials, concretament els processos de gentrificació i turistificació, a les Illes Balears a partir de l'arribada de les plataformes de lloguer turístic online. Degut a la limitació de les dades disponibles, l'àrea mínima és el municipi. I pel mateix motiu, s'estudia fins l'any 2018. Així doncs la pregunta de recerca queda formulada de la següent manera:

"A les Illes Balears es donaren processos de gentrificació i/o turistificació en l'àmbit municipal entre el 2010 i el 2018?"

I la hipòtesi principal al respecte és:

"Aquest processos de desplaçament es donaren amb forta coexistència."

Per començar, en el marc teòric, s'ha analitzat la literatura sobre la gentrificació des de l'encunyament del concepte *gentrificació* (Glass, 1964), passant per l'intent d'operativització del concepte a través de l'addició d'adjectius com la *gentrificació turística* (Gotham, 2005), fins a la conceptualització de la *turistificació* (Sequera & Nofre, 2018). A continuació, s'expliquen breument les causes i els tipus de desplaçaments residencials. Les causes dels processos de desplaçaments s'expliquen mitjançant la teoria de la *rent gap* (Smith, 1979) i la competència entre les *entrepreneurial city* (Harvey, 1989). Pel que fa als tipus de desplaçaments, gràcies a la tipologia realitzada per Marcuse l'any 1985. En aquest treball, es defensa que la gentrificació i la turistificació són dos processos de desplaçaments residencials diferenciats. La gentrificació és la substitució de les classes baixes per classes socials amb major estatus socioeconòmic, degut a la inversió de capital a una zona, el que provoca un conflicte de classe. En canvi, la turistificació és la despoblació d'una zona degut a l'arribada d'una població flotant -els turistes- que deixa més beneficis econòmics que la població resident, aquest procés no provoca un conflicte de classe ens provoca nexes d'unió entre les classes socials locals.

Tot seguit, s'emmarca la irrupció de les plataformes peer-to-peer en l'evolució històrica de la indústria turística a les Illes Balears (Murray, 2012), descrivint els *booms* turístics de les dècades dels seixanta i noranta, les reconversions del sector arran de les crisis econòmiques i els canvis demogràfics a causa de la necessitat de mà d'obra. També s'ha revisat la literatura respecte als processos de desplaçament residencial a les Balears durant la dècada dels 2010 analitzant els articles: de Yrigoy (2017 i 2020) sobre els efectes d'Airbnb a Menorca, de Vives-Miró i Rullan (2017) sobre la gentrificació a Palma i, un altre cop, de Vives-Miró i Rullan (2020) sobre la gentrificació a Eivissa.

A continuació, s'han analitzat les dades disponibles a l'Institut d'Estadística de les Illes Balears mitjançant la construcció de dos índex -un de gentrificació i l'altre de turistificació- i

l'aplicació de l'anàlisi de les components principals amb l'objectiu de recollir el màxim de variabilitat de les dades per obtenir una única variable numèrica inspirant-se amb els articles d'Owens (2012) i Reades, De Souza i Hubbard (2019). Amb l'objectiu de cartografiar si els municipis han patit processos de gentrificació, turisticació, ambdós processos paral·lelament o cap d'ells. Un cop elaborada l'anàlisi de les dades s'han contrastat amb els resultats dels estudis previs sobre els desplaçaments residencials a les Balears, arribant a la conclusió que són vàlids.

Els resultats obtinguts entre el 2010 i el 2018 són: 31 municipis, el 46,27%, han patit ambdós processos; 23 municipis, turisticació; 9 han sofert gentrificació i sols 4 municipis, el 5,97%, no han patit cap dels dos processos de desplaçament residencials. Per tant, es pot confirmar que a les Illes s'han donat processos de gentrificació i turisticació entre el 2010 i el 2018. La hipòtesi del treball queda confirmada: hi ha una forta coexistència entre la gentrificació i la turisticació a les Illes Balears. Els desplaçaments ocorregueren amb major intensitat durant la primera meitat del període, amb el 94,03% dels municipis afectats i la coexistència dels desplaçaments fou més forta en el segon període, el 98,51% dels municipis han patit o cap o ambdós processos de desplaçament residencial al mateix temps.

Bibliografia:

Gotham, K. F. (2005). Tourism Gentrification: The Case of New Orleans' Vieux Carre (French Quarter). *Urban Studies*, vol. 42, nº7, pp. 1099–1121. [Recuperat el 17/05/2021 de: <https://doi.org/10.1080/00420980500120881>]

Harvey, D. (1989). From managerialism to entrepreneurialism: the transformation of urban governance in late capitalism, *Geografiska Annaler*, vol. 71b, nº 1, pp. 3–17.

Marcuse, P. (1985). Gentrification, Abandonment, and Displacement: Connections, Causes, and Policy Responses *Urban Law Annual; Journal of Urban and Contemporary Law* vol. 28 [Recuperat el 17/05/2021 de: https://openscholarship.wustl.edu/law_urbanlaw/vol28/iss1/4]

Murray, I. (2012). Geografies del capitalisme balear: poder, metabolisme socioeconòmic i petjada ecològica d'una superpotència turística. *Tesis doctoral inédita*, Universitat de les Illes Balears. [Recuperat el 17/05/2021 de: <http://hdl.handle.net/11201/2876>]

Owens, A. (2012). Neighborhoods on the Rise: A Typology of Neighborhoods Experiencing Socioeconomic Ascent. *City & Community*, vol. 11, nº 4, pp.345-369. [Recuperat el 17/05/2021 de: <https://doi.org/10.1111/j.1540-6040.2012.01412.x>]

Reades, J., De Souza, J., & Hubbard, P. (2018). Understanding urban gentrification through machine learning. *Urban Studies*, vol. 56, nº 5, pp. 922-942. [Recuperat el 17/05/2021 de: <https://doi.org/10.1177/0042098018789054>]

Sequera, J., & Nofre, J. (2018) Shaken, Not Stirred: New Debates on Touristification and the Limits of Gentrification. *City*, vol. 22 nº5-6: pp. 843-855. [Recuperat el 17/05/2021 de: <https://doi.org/10.1080/13604813.2018.1548819>]

Smith, N. (1979). Toward a Theory of Gentrification A Back to the City Movement by Capital, not People. *Journal of the American Planning Association*, vol. 45, nº4, pp. 538–548. [Recuperat el 17/05/2021 de: <https://doi.org/10.1080/01944367908977002>]

Vives-Miró, S., & Rullan, O. (2017). Desposesión de vivienda por turistización?: Revalorización y desplazamientos en el Centro Histórico de Palma (Mallorca). *Revista de geografía Norte Grande*, vol. 67, pp. 53–71. [Recuperat el 17/05/2021 de: <https://doi.org/10.4067/s0718-34022017000200004>]

Vives-Miró, S., & Rullan, O. (2020). The urbanization of poverty: from primitive accumulation to housing crisis in Ibiza (Spain). *Boletín de la Asociación de Geógrafos Españoles*, vol. 87. [Recuperat el 17/05/2021 de: <https://doi.org/10.21138/bage.2991>]

Yrigoy, I. (2017). Airbnb en Menorca: ¿Una nueva forma de gentrificación turística? Localización de la vivienda turística, agentes e impactos sobre el alquiler residencial. *Scripta Nova. Revista Electrónica de Geografía y Ciencias Sociales.*, vol. XXI, nº 580. [Recuperat el 17/05/2021 de: <https://doi.org/10.1344/sn2017.21.18573>]

Yrigoy, I. (2020). El impacto del alquiler turístico sobre el alquiler residencial: abriendo (y cerrando) brechas de renta en el casco histórico de Palma. *Scripta Nova. Revista Electrónica de Geografía y Ciencias Sociales*. Barcelona: Universidad de Barcelona, vol. XXIV, nº 635. [Recuperat el 17/05/2021 de: <https://doi.org/10.1344/sn2020.24.22643>]

Glass, R. (1964). *London; aspects of change*. Centre for Urban Studies, University College, London.